

УДК: 378.147:81'243

DOI: 10.31652/2786-9083-2026-7(1)-7-19

Тетяна Колбіна,

доктор педагогічних наук, професор кафедри романо-германської філології
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

<https://orcid.org/0000-0002-5296-5985>

Scopus Author ID: 57211374511

tkolbina55@gmail.com

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ОСНОВІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Мета статті полягає в обґрунтуванні культурологічного підходу до організації іншомовної підготовки в університеті через вирішення таких завдань: аналіз особливостей вивчення іноземної мови та її значення для розвитку особистості майбутніх фахівців; розгляд поняття «культура» і сутності культурологічного підходу до організації іншомовної підготовки; визначення змісту та методів формування міжкультурної комунікативної компетентності.

Розкрито сутність поняття «міжкультурна комунікативна компетентність», яка трактується як інтегративне особистісне утворення, що ґрунтується на знаннях про рідну культуру та обізнаності щодо особливостей інших культур (менталітету іншого народу, звичаїв та традицій, особливостей комунікації в побуті й професійній діяльності), а також вміннях та навичках комунікації з представниками інших культур, відповідних морально-етичних якостях особистості, необхідних для взаємодії і співпраці в міжкультурному контексті.

Доведено доцільність культурологічного підходу до іншомовної підготовки, який орієнтує на формування студента як суб'єкта свідомої і доцільної діяльності, носія інформації та знань, культурних цінностей і мови; він створює основу для визначення змісту навчання та відповідних методів формування міжкультурної комунікативної компетентності.

Запропоновано в рамках іншомовної підготовки включити модуль «Основи міжкультурної комунікації» для ознайомлення студентів з різними аспектами процесу міжкультурної комунікації (філософським, культурологічним, психологічним, лінгвістичним) і набуття здатності аналізу особливостей інших культур, що забезпечує повідомлення студентам узагальненої і повної системи орієнтирів у таких сферах, як «культура», «комунікація», «мова» і створює основу для орієнтування в умовах міжкультурної комунікації.

Ефективними методами засвоєння змісту іншомовного навчання і формування міжкультурної комунікативної компетентності зарекомендували себе дискусії, диспути, ділові ігри, презентації, аналіз критичних ситуацій під час міжкультурної взаємодії.

Ключові слова: іншомовна підготовка, культурологічний підхід, міжкультурна комунікативна компетентність, зміст та методи навчання.

Tetiana Kolbina,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department
of Romance and Germanic Philology,

V.N. Karazin Kharkiv National University

<https://orcid.org/0000-0002-5296-5985>

Scopus Author ID: 57211374511

tkolbina55@gmail.com

FORMATION OF STUDENTS' INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING BASED ON A CULTURAL APPROACH

The purpose of the article is to substantiate the cultural approach to the organisation of foreign language training at the university by solving the following tasks: analysis of the features of studying a foreign language and its importance for the development of the personality of future specialists; consideration of the concept of "culture" and the essence of the cultural approach to the organisation of foreign language training; determination of the content and methods of forming intercultural communicative competence.

The essence of the concept of "intercultural communicative competence" is revealed, which is interpreted as an integrative personal formation based on knowledge about one's native culture and awareness of the peculiarities of other cultures (the mentality of another people, customs and traditions, peculiarities of communication in everyday life and professional activity), as well as the skills and abilities of communication with representatives of other cultures, corresponding moral and ethical qualities of the individual necessary for interaction and cooperation in an intercultural context.

The feasibility of the cultural approach to foreign language training is proven, which focuses on the formation of the student as a subject of conscious and purposeful activity, a carrier of information and knowledge, cultural values, and language; it creates a basis for determining the content of training and appropriate methods for the formation of intercultural communicative competence.

It is proposed to include the module "Fundamentals of Intercultural Communication" within the framework of foreign language training to familiarise students with various aspects of the process of intercultural communication (philosophical, culturological, psychological, linguistic) and acquire the ability to analyse the characteristics of other cultures, which ensures that students are informed of a generalised and complete system of guidelines in such areas as "culture", "communication", "language" and creates a basis for orientation in the conditions of intercultural communication.

Discussions, debates, business games, presentations, and analysis of critical situations during intercultural interaction have proven to be effective methods for mastering the content of foreign language learning and developing intercultural communicative competence.

Keywords: foreign language training, cultural approach, intercultural communicative competence, content and teaching methods.

Постановка проблеми. Об'єктивною реальністю розвитку України є розширення міжнародних зв'язків й прагнення до інтеграції в Європейський Союз. Потреба країни у фахівцях, які вільно володіють іноземними мовами, стосується всіх сфер життя суспільства, де навички іншомовної комунікації є ключовими для розвитку міжнародних відносин, економічної співпраці, проведення різноманітних заходів, наукового і культурного обміну між представниками різних країн тощо. За таких умов модернізація іншомовної підготовки у вищій професійній освіті України стає нагальною проблемою, що зумовлює необхідність пошуку нових підходів до організації і практики вивчення іноземних мов.

У Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки наголошено, що «без знання іноземних мов здобувачі освіти не зможуть набути достатніх мультикультурних компетентностей та навичок комунікації в міжнародному контексті» (Стратегія, 2022). Разом з цим у державному документі вказано на проблеми, які існують у іншомовній підготовці фахівців вищої освіти, а саме: недостатній рівень володіння іноземними мовами студентів, значна частина

здобувачів вищої освіти не набуває достатніх знань про розмаїття культур, навичок робочої комунікації в міжнародному контексті (Стратегія, 2022).

Серед компетентностей в епоху швидких змін, що відбуваються у суспільстві, технологіях, майбутні фахівці під час навчання в університеті мають набути «як професійних, так і загальних компетентностей, зокрема здатності навчатися, критично та системно мислити, програмувати, працювати в умовах невизначеності, креативності, міжгалузевої комунікації, мультикультурності та володіння кількома, у тому числі англійською, мовами» (Стратегія, 2022). Серед завдань, що стоять перед закладами вищої освіти, зазначено такі, як створення у мов для формування міжкультурної свідомості та компетентностей; набуття здобувачами вищої освіти навичок роботи в багатонаціональних колективах; стимулювання вивчення англійської та інших іноземних мов, підвищення вимог щодо володіння ними (Стратегія, 2022).

Міжкультурну компетентність закордонні науковці визначають як ключову компетентність 21-го століття (Interkulturelle Kompetenz – Schlüsselkompetenz des 21. Jahrhunderts?, 2008), необхідну дієву компетентність для професійної діяльності (Thomas, 2006), серед обов'язкових навичок для майбутнього життя, сформованих в закладах вищої освіти (Ehlers, 2020).

Тож наведені вище вимоги зумовлюють необхідність формування у майбутніх фахівців міжкультурної компетентності, що забезпечує їм здатність плідно працювати в епоху мультикультурного світу. Разом з цим зазначені у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки недоліки іншомовної підготовки потребують визначення шляхів до оптимізації іншомовної підготовки студентів під час навчання в університеті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема модернізації іншомовної підготовки майбутніх фахівців різних напрямів постійно привертає увагу вітчизняних та закордонних науковців (С. Амеліна, О. Баглай, Л. Барановська, Л. Морська, Г. Піскурська, Г. Скуратівська, О. Тарнопольский, С. Тимченко, L. Bredella, M. v. Cranach, W. Delanoy, H. Gudjons, M. Gemende, K.-Z. Flechsig, M. Friedenthal-Haase, L. Hoffmann, M. Liedke, H. Meyer, R. Picht, S. Sting та інші). У їхніх дослідженнях на основі аналізу особливостей професійної діяльності запропоновано моделі, педагогічні умови і технології формування комунікативних умінь, шляхи виховання у студентів професійно значущих особистісних якостей, ціннісних орієнтацій у сучасному світі.

Останнім часом все більше українських дослідників (О. Баглай, О. Бігич, Р. Бориско, А. Бичок, Д. Демченко, І. Єрастова-Михалусь, О. Зеліковська, Л. Євдокімова-Лисогор, Т. Колбіна, О. Кричківська, М. Мартиненко, О. Олексенко, С. Ніколаєва, С. Радул, О. Рембач, В. Сідоров, О. Сніговська, А. Токарева, Є. Хачатрян та ін.) вважають, що метою та результатом іншомовної підготовки в університеті є міжкультурна комунікативна компетентність (далі – МКК). На думку науковців, формування мовного складника міжкультурної комунікативної компетентності має забезпечити насамперед культурологічний підхід до організації іншомовної підготовки студентів в університеті (Ігнатова, 2024; Малоїван, 2025; Свиридюк, 2024; Стратегії міжкультурної та іншомовної комунікації, 2024).

Разом з цим, як зазначає С. Ніколаєва, поряд з доробками науковців, «залишилося і чимало не вирішених проблем». Зокрема, до ключових із них віднесено такі: відсутність концепції міжкультурної іншомовної освіти, невідповідність державних освітніх і професійних стандартів сучасним вимогам до іншомовної освіти, відсутність окремих типових навчальних планів і типових програм з іноземних мов тощо (Ніколаєва, 2016).

Але існує досвід інших країн в організації іншомовної підготовки. Наприклад, В. Білицька аналізує базову навчальну програму, розроблену в рамках проекту ЄС «Сприяння розвитку міжкультурної компетентності перекладачів», що має на меті допомогти університетам інтегрувати в освітній процес підготовки перекладача курс, який би заклав основу для розуміння особливостей процесу міжкультурної комунікації і набуття відповідної компетентності. Цілком погоджуємось з думкою авторки статті про доцільність включення модуля з розвитку міжкультурної компетентності перекладача (також і фахівців інших профілів підготовки), як інтегративної частини певної освітньої компоненти або ж як окрему освітню компоненту до навчального плану відповідного факультету. (В. Білицька, 2020), с. 125).

Міжкультурна комунікативна компетентність майбутнього фахівця є, зазвичай, результатом набуття першого досвіду міжкультурної взаємодії під час навчання в університеті; вона свідчить про його здатність застосовувати знання іноземних мов під час міжкультурної комунікації. У дослідженнях зазначених науковців на підґрунті аналізу особливостей професійної діяльності в різних галузях економіки запропоновано шляхи вдосконалення іншомовної підготовки з метою формування комунікативних умінь та міжкультурної компетентності, виховання у студентів професійно значущих особистісних якостей, необхідних для ефективного здійснення професійної діяльності засобами іноземної мови.

Але разом з цим існує нагальна потреба у визначенні теоретико-методологічних засад іншомовної підготовки, які мають стати основою для вдосконалення іншомовної підготовки студентів в університеті. **Мета статті** полягає в обґрунтуванні культурологічного підходу до організації вивчення іноземних мов в університеті. Досягненню поставленої мети сприятиме вирішення таких завдань: аналіз особливостей вивчення іноземної мови та її значення для розвитку особистості майбутніх фахівців; розгляд поняття «культура» і сутності культурологічного підходу до організації іншомовної підготовки; визначення змісту та методів формування МКК.

Актуальність цієї проблеми підтверджується низкою суперечностей, виявлених на основі вивчення реального стану з організації іншомовної підготовки студентів у ЗВО і теоретичних розробок науковців щодо його оптимізації, а саме між:

- соціальним замовленням суспільства на підготовку фахівців з високим рівнем сформованості МКК та реальним станом їхньої підготовленості;
- прагненням майбутніх фахівців до набуття МКК, необхідної для творчої самореалізації у сфері майбутньої професійної діяльності, та існуючим станом іншомовної підготовки у ЗВО;
- прагненням викладачів оптимізувати педагогічний процес формування

МКК та недостатнім рівнем його дидактичного забезпечення.

Одним з основних шляхів модернізації іншомовної підготовки, на наше переконання, має стати культурологічний підхід до її організації, який орієнтує на формування студента як носія професійної інформації та знань, культурних цінностей і мови; сприяє визначенню змісту формування МКК у професійній підготовці, визначенню рівнів сформованості МКК.

Основний виклад матеріалу. Іноземна мова є найважливішим засобом мовленнєвої комунікації з представниками інших культур. У будь-якій мові відбивається не тільки реальний світ, а й свідомість народу, його менталітет, національний характер, спосіб життя, традиції, звичаї, мораль, цінності, світосприйняття, тобто вся національна «картина світу» (В. Гумбольдт, Л. Вайсгербер). Завдяки вивченню іноземних мов студенти долучаються до іншої культури, тим самим розширюють і збагачують свій соціокультурний досвід. Одночасно в процесі засвоєння іноземної мови людина порівнює її реалії з рідною культурою, що дозволяє глибше осягати сутність своєї та розуміти особливості чужої культури. Тож у процесі вивчення іноземних мов відбувається національна самоідентифікація людини, а також усвідомлення нею факту різноманітності культур та їх взаємного впливу одна на одну.

У процесі вивчення іноземної мови, яка є інструментом пізнання реалій іншої культури, засобом спілкування з її представниками і основою міжкультурної взаємодії у професійній діяльності, відбувається не тільки всебічний розвиток особистості, а й формування особистісних якостей, необхідних для ефективної комунікації (емпатії, міжкультурної толерантності тощо).

Як зазначено, у наш час сформувався новий погляд на навчання іноземних мов: його метою є осягнення особливостей іншої культури через засвоєння іноземної мови; а результатом має стати формування МКК, що забезпечує взаємодію між комунікантами з різних культур.

Міжкультурна комунікація як особливий вид соціальної комунікації, що завжди відбувається в певному контексті, є віддзеркаленням культури суспільства. Е. Т. Холл, який увів поняття «міжкультурна комунікація», вказує на переплетіння цих понять, стверджуючи, що культура – це комунікація, а комунікація – це культура (Hall, 1976). У такому значенні культура порівнюється з айсбергом, основу якого складають культурні цінності та норми, а його вершиною є індивідуальна поведінка людини, що ґрунтується на них і виявляється, насамперед, у процесі комунікації з людьми, зокрема представниками інших культур. Культура, що є контекстом життя й спілкування людей, визначає також моделі їхньої комунікативної поведінки.

Якщо науковцями (Auerheimer, 2002; Volten, 2016; Boteva-Richter, 2016; А. Кнарр-Potthoff, 1997) доведено, що мова нерозривно пов'язана з культурою народу; її вивчення необхідно здійснювати у соціокультурному контексті; достатній рівень опанування мовою, який дозволяє користуватися нею як засобом комунікації, означає факт усвідомлення особливостей культури, що відтворюються в мові. Основним методом вивчення іноземної мови є співставлення і порівняння реалій у широкому контексті різних культур.

Національно-культурні особливості, що не усвідомлюються при

комунікації в межах однієї культури, в процесі міжкультурної комунікації стають очевидними. Національно-культурні смисли, закріплені в мові, виражають притаманні конкретному народу цінності, моральні норми, особливості комунікативної поведінки тощо. Національно-культурну специфіку мовленнєвої комунікації визначають фактори, що пов'язані з культурною традицією (дозволи і заборони; стереотипні комунікативні акти та їх етикетні характеристики; рольові та статусні відносини тощо), а також з соціальною ситуацією і сферами функціонального застосування мови і відповідними етикетними мовленнєвими формами.

Отже, саме культура визначає характеристики учасників комунікації, ситуативний контекст, способи передачі повідомлення, специфіку кодування і декодування інформації тощо.

На основі робіт наведених вище науковців і власного дослідження проблематики щодо МКК (Колбіна, 2021, 2024; Kolbina, 2019, 2022) можна узагальнити, що таку компетентність можна трактувати як інтегративне особистісне утворення, що ґрунтується на знаннях про рідну культуру та обізнаності щодо особливостей інших культур (менталітету іншого народу, звичаїв та традицій, особливостей комунікації в побуті й професійній діяльності), а також вміннях та навичках комунікації з представниками інших культур, відповідних морально-етичних якостях особистості, необхідних для взаємодії і співпраці в міжкультурному контексті.

У дослідженнях вище названих учених, які розробляють проблему формування МКК, називаються різні її складники. Узагальнюючи роботи зазначених науковців, можна дійти висновку, що міжкультурну комунікативну компетентність забезпечують, окрім її лінгвістичного складника, ще й такі: соціальний (уміння орієнтуватися в соціальній ситуації міжкультурної комунікації й керувати нею, наприклад, вступати в контакт і підтримувати його); соціолінгвістичний (вміння обирати адекватні лінгвістичні форми і зміст відповідно до ситуації, цілей і комунікативних намірів, соціальних і функціональних ролей у спілкуванні; соціокультурний (знання національно-культурної специфіки країни та вміння будувати свою мовленнєву і невербальну поведінку згідно з цією специфікою); дискурсивний (здатність виробляти певну стратегію і тактику спілкування з метою створення та інтерпретації текстів); стратегічний (вміння компенсувати недостатній рівень володіння мовою, мовленнєвого та соціального досвіду міжкультурної комунікації).

На наше переконання, для вдосконалення іншомовної підготовки студентів і формування у них МКК доцільним вважаємо ознайомлення студентів з різними аспектами процесу міжкультурної комунікації (філософським, культурологічним, психологічним, лінгвістичним, професійним). Таким чином можна систематизувати знання щодо процесу міжкультурної комунікації; ознайомити їх з міжкультурними особливостями професійної діяльності; сформувати здатність до аналізу особливостей інших культур і комунікативної поведінки їх носіїв.

Наприклад, розгляд філософського аспекту міжкультурної комунікації дозволив би студентам зрозуміти цілі формування МКК (пізнання іншої культури, комунікація, взаємодія, співпраця з її представниками), принципи досягнення

взаєморозуміння (гуманізм, демократичність). Основною формою соціальної взаємодії людей, засобом досягнення взаєморозуміння між ними є міжкультурний діалог, а міжкультурна толерантність – професійно значуща якість фахівця будь-якого профілю, яка допомагає уникати міжкультурних конфліктів, сприяє досягненню взаємовигідних рішень, узгодженню комерційних інтересів тощо.

Аналіз культурологічного аспекту міжкультурної комунікації дозволяє поінформувати студентів щодо сутності поняття «культура», культурних універсалій, а також параметрів, за якими можна характеризувати будь-яку національну культуру. Для орієнтування студентів у сучасному мультикультурному світі їх слід ознайомити з системою категорій та індикаторів, які віддзеркалюють ставлення людини певної національної культури до навколишнього середовища; проявам часу (минуле, сьогодення, майбутнє, пунктуальність, одночасність, послідовність дій тощо); образу життя (активність або пасивність); простору (розподіл на приватну й офіційну сфери); конкуренції або кооперації як основних форм взаємовідносин між людьми особливо у професійній сфері.

Наприклад, ставлення до часу як до однією з основних категорій буття в культурах світу є різною. В одних культурах час розглядається як обмежений ресурс (швидко плине, кінчається і є незворотним) і тому сприймається як надзвичайна цінність. Відповідно ціннісне ставлення людей до часу виявляється в пунктуальності, звичках планувати свою життєдіяльність, спрямованості на результат і ефективну роботу, а також у схильності вимагати того самого і від інших людей. В інших культурах час розглядається як невичерпний ресурс, яким людина може скористатися будь-коли. Таке ставлення зумовлює звички робити декілька справ одночасно, не завжди виконувати заплановане, змінювати напрям діяльності, робити все «по можливості», припускає запізнення, неквапливість, необов'язковість тощо. Отже, способи використання часу суттєво відрізняються у культурах світу. На практичних заняттях зі студентами параметр «часу» можна проаналізувати на конкретних текстах, особливо «критичних ситуацій», в яких яскраво виявляється різне ставлення до пунктуальності, строків виконання завдань, договорів тощо.

Отже, час і часовий ритм визначає та регулює хід і характер усіх культурних процесів. Знання особливостей сприйняття часу представниками іншої культури, їх урахування в процесі міжкультурної комунікації, а також здатність людини змінювати власний часовий ритм, узгоджуючи його з ритмом ділового партнера, є найважливішою передумовою успішної взаємодії у процесі міжкультурної професійної взаємодії.

Розгляд психологічного аспекту міжкультурної комунікації дозволяє студентам зрозуміти емоційно-психологічний стан, проблеми людей у процесі МК, зумовлені їх культурними відмінностями й особистісними якостями. Він також передбачає розкриття механізмів ефективної комунікації та особливості її здійснення в міжкультурному контексті, що є необхідним для усвідомлення студентами сутності понять «національні стереотипи» та їх основні функції, «упередження» та причини їх виникнення. Студенти мають зрозуміти, що стереотип за своєю сутністю є соціальним феноменом, оскільки він формується в

процесі соціалізації особистості під впливом соціальних умов і на основі соціального досвіду певного народу. Для них важливо усвідомити необхідність позбавитися від упереджень стосовно представників інших культур. Аналіз психологічних проблем людей під час міжкультурної комунікації дає змогу з'ясувати можливі психологічні реакції людей, а також визначити поняття «культурний шок» і дослідити характерні ознаки його прояву.

У рамках розгляду психологічного аспекту міжкультурної комунікації студентам необхідно зрозуміти особливості цього процесу, усвідомити умови його успішності, а також причини непорозумінь, навчитися їх запобігати, управляти міжкультурними конфліктами у разі їх виникнення.

Лінгвістичний аспект міжкультурної комунікації дозволяє з'ясувати зв'язок мови, культури і комунікації, визначити поняття «національна «картина світу»». Студенти мають усвідомити, що мова нерозривно пов'язана з культурою народу; її успішне опанування можливе тільки за умови глибокого розуміння особливостей відповідної культури.

Під час іншомовної підготовки у студентів слід сформувати лінгвістичну компетентність, що передбачає засвоєння статичного компонента структури мови (словниковий склад) та її динамічного механізму (значення граматичних категорій та систему граматичних правил), а також знання щодо особливостей їх вживання у конкретних мовленнєвих ситуаціях. У процесі комунікації лексичні одиниці, які зберігаються в пам'яті у «готовому вигляді», необхідно оперативно об'єднувати в закінчені за смыслом висловлювання, що можливо за умови знання граматичних правил їх побудови і стильових закономірностей їх використання. Такий творчий акт потребує не тільки знання фонетики, лексики, граматики і стилістики, але й вміння орієнтуватися у комунікативній ситуації, гнучко і оперативно обирати лінгвістичні засоби в усіх видах мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо). Лінгвістична й мовленнєва компетентність, засвоєння особливостей іншомовної культури, комунікативні вміння приводять до розширення і модифікації своєї «картини світу» за рахунок розуміння «картини світу» іншого народу, набуття досвіду міжкультурної комунікації та формування «мовної особистості».

Поняття «мовна особистість» (Ю. Караулов), «мовленнєва особистість» (Бацевич, 2009; Голубовська, 2008; Селіванова, 2006) надає можливість визначити рівень засвоєння іноземної мови: нульовий рівень – вербально-семантичний – характеризується тим, що людина вивчила певну лексику, знає фонетичні й граматичні правила); перший рівень – логіко-когнітивний (сформований тезаурус особистості, в якому відбивається система знань про світ, і виявляється її здатність збагнути «образ світу» інших культур); другий рівень – мотиваційний (превалюють діяльнісно-комунікативні потреби особистості, що визначають її прагматичну спрямованість, а саме: систему цілей, мотивів, настанов тощо).

Тож таким чином можна визначити цілі іншомовної підготовки на кожному рівні: на вербально-семантичному рівні – формування автоматизованих навиків використання лексики і граматики в типових ситуаціях повсякденного життя і професійної діяльності; на логіко-когнітивному рівні – мовленнєві вміння, які уможливають сприймати і продукувати повідомлення (тексти) за певною

тематикою у відомих мовцю комунікативних ситуаціях; на мотиваційно-діяльнісному рівні – здатність гнучко й адекватно використовувати мовні засоби згідно з цілями і відповідно до комунікативних умов. На найвищому рівні мовна особистість, за влучним висловом І. Голубовської, – «це хтось, хто бажає, відчуває, думає, знає, говорить і діє» (Голубовська, 2008, с. 30)

Зміст іншомовної підготовки, визначений Програмою, є предметом пізнавальної діяльності студентів. Його необхідно засвоїти, щоб набути знання, навички та вміння, необхідні для майбутньої професійної (практичної) діяльності. Для практики міжкультурного навчання студентам також слід розширювати свої фонові знання про світ, засвоїти національні феномени, відомі кожному пересічному представнику іншої лінгвокультурної спільноти, а також професійний тезаурус, який є обов'язковим для комунікації фахівців у певній сфері.

Відповідно до цілей і змісту навчання обирається система методів, що зумовлюється умовами навчання, рівнем інтелектуального розвитку студентів, їхніми комунікативними вміннями, здібностями і мотивацією, рівнем іншомовної підготовки, а також професійною кваліфікацією викладача і рівнем його методологічної культури.

Найпродуктивнішими методами формування МКК під час іншомовної підготовки зарекомендували себе дискусії, диспути, ділові ігри, презентації, аналіз критичних ситуацій у міжкультурному спілкуванні.

Зокрема, метод аналізу критичних подій у міжкультурному навчанні доцільно застосовувати для інтерпретації тексту, що описує почуття людини, яка стикається з незвичними для своєї культури реаліями іншої культури (наприклад, перші враження українського студента в закордонному університеті або досвід комунікації з іноземними партнерами). Такий текст відтворює конкретну комунікативну ситуацію за участю представників різних культур. У ньому може розповідатися про проблемні, конфліктні або радісні події у приватному житті людини, суспільній сфері, професійній діяльності; вони можуть мати офіційний або неофіційний характер, відбуватися у професійному або туристичному контексті, але основним є те, що текст максимально точно і об'єктивно відображає реальні події і повідомляє про досвід, який отримав автор описаного випадку або його діючі особи.

Доцільно вибирати таку ситуацію («подію») міжкультурної комунікації, яка є «критичною» для студентів, тобто містить інформацію стосовно до іншої культури, що різко контрастує з рідною культурою (звичними уявленнями про світоустрій, комунікативні норми поведінки в подібних ситуаціях). «Критичні» ситуації викликають в особистості «конфлікт» думок, почуттів, емоцій.

Застосування названих методів забезпечує не тільки засвоєння навчальної інформації і набуття досвіду здійснення творчої діяльності, а й формування особистості фахівця, його соціально і професійно важливих якостей. Завдяки таким методам відбувається активізація лексичного і граматичного матеріалу, розвиток навичок продуктивної мисленнево-мовленнєвої діяльності і формування відповідних комунікативних умінь.

Досвід творчої діяльності передбачає здатність ідентифікувати проблему,

спроможність самостійно здійснити перенесення набутих знань і вмінь у нову комунікативну ситуацію, приймати оптимальні рішення тощо. У процесі засвоєння навчальної інформації і набуття досвіду здійснення діяльності формується світогляд студентів, емоційно-ціннісне ставлення до своєї професії, до людей і самого себе.

Студентам доцільно пропонувати практичні завдання зі створення «готового продукту» мовленнєвої діяльності (усної та письмової) під час проведення ділових ігор, дискусій, інтерв'ю, презентацій, переговорів, інсценування тексту, написання переказів, творів, особистих та ділових листів, рекламних текстів, резюме, рефератів або анотацій до текстів різних стилів тощо.

Висновки за результатами дослідження, перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Метою і результатом іншомовної підготовки має стати формування міжкультурної комунікативної компетентності, що забезпечує взаємодію між представниками різних культур.

Міжкультурну комунікативну компетентність можна трактувати як інтегративне особистісне утворення, що ґрунтується на знаннях про рідну культуру та обізнаності щодо особливостей інших культур (менталітету іншого народу, звичаїв та традицій, особливостей комунікації в побуті й професійній діяльності), а також вміннях та навичках комунікації з представниками інших культур, відповідних морально-етичних якостях особистості, необхідних для взаємодії і співпраці в міжкультурному контексті.

Іноземну мову, що є віддзеркаленням іншої культури та «інструментом» пізнання її реалій, доцільно вивчати на засадах культурологічного підходу, який дає змогу студентам усвідомити цінності іншого народу й особливості його комунікативної поведінки, засвоїти мовленнєві засоби комунікації іншої лінгвокультурної спільноти. Опанування іноземною мовою на рівні «мовної особистості», який дозволяє користуватися нею як засобом комунікації, означає факт усвідомлення особливостей іншої культури, що відтворюються в мові.

Доцільність культурологічного підходу до іншомовної підготовки полягає в тому, що він орієнтує на формування студента як суб'єкта свідомої і доцільної діяльності, носія інформації та знань, культурних цінностей і мови; він створює основу для визначення змісту навчання та відповідних методів формування МКК.

Запропоновано в рамках іншомовної підготовки включити модуль «Основи міжкультурної комунікації» для ознайомлення студентів з різними аспектами процесу міжкультурної комунікації (філософським, культурологічним, психологічним, лінгвістичним) і набуття здатності аналізу особливостей інших культур, що забезпечує повідомлення студентам узагальненої і повної системи орієнтирів у таких сферах, як «культура», «комунікація», «мова» і створює основу для орієнтування в умовах міжкультурної комунікації.

Ефективними методами засвоєння змісту іншомовного навчання, визначеного Програмою підготовки фахівців, і формування МКК зарекомендували себе дискусії, диспути, ділові ігри, презентації, аналіз критичних ситуацій у міжкультурному спілкуванні.

Подальше дослідження спрямоване на розробку технології формування

МКК і відповідних дидактичних засобів.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. (2009). Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ : ВЦ «Академія»,. 376 с.
2. Білицька В. М. (2020). Роль базової навчальної програми проекту «PICT EU» для розвитку міжкультурної компетентності перекладача / Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація». Херсон: Херсонський державний університет. Вип. 1. С. 124-129. <https://tsj.journal.kspu.edu/index.php/tsj/article/view/533/514>
3. Голубовська І. О. (2008). Мовна особистість як лінгвокультурний феномен. Журнал Studia-linguistica. № 1. С. 25-33. <https://studies-linguistica.knu.ua/2008-1-25-33-golubovska-i-o-golubovska-movna-osobistist-jak-lingvokulturnij-fenomen/>
4. Ігнатова О. (2024). Розвиток навичок ефективної міжкультурної комунікації // Журнал крос-культурної освіти / Journal of Cross-Cultural Education. № 3. С. 7-14. <https://vspu.net/jcrosscultural/index.php/journal/article/view/1>
5. Малоїван М., Дирда І. Особливості формування міжкультурної компетентності студентів-філологів / Журнал крос-культурної освіти / Journal of Cross-Cultural Education. № 6 (1), С. 29-38. <https://vspu.net/jcrosscultural/index.php/journal/article/view/31/27>
6. Колбіна Т. (2024). Підготовка студентів міжнародних економічних відносин до міжкультурної комунікації засобами іноземних мов. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету : збірник наукових праць. Серія: Педагогічні науки. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. Вип. 66. С. 117-124. <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/article/view/821/727>
7. Колбіна Т. В. (2021). Формування у студентів «картини світу» іншої культури в процесі вивчення іноземної мови. Наукові записки. Випуск 193. Серія: Філологічні науки. Кропивницький: Видавництво «КОД». С. 306-312 <https://filnauk.cuspu.edu.ua/index.php/filnauk/issue/view/1/1>
8. Ніколаєва С. Ю. (2016). Міжкультурна іншомовна освіта в Україні: ключові проблем. Іноземні мови. № 2. С. 3-9. <http://fl.knlu.edu.ua/article/view/122565>
9. Свиридчук В.П. (2024)Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх викладачів німецької мови під час самостійної роботи: монографія. Київ: Видавничий центр КНЛУ. 381с. <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/7572>
10. Селіванова О. О. (2006). Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-Київ. 716 с.
11. Стратегії міжкультурної та іншомовної комунікації крізь призму лінгводидактичної парадигми : колективна монографія / за наук. ред. М. Сокол. Тернопіль: ТНПУ, 2024. 339 с. <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/33150/1/Strateg.pdf>
12. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/strategiya-rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-na-2022-2032-roki>.
13. Auerheimer, G. (2002). *Interkulturelle Kompetenz und pädagogische Professionalität*. Reihe: Interkulturelle Studien, Bd. 13. Opladen: Leske & Budrich. 262 S.
14. Bolten, Jü. (2016). *Interkulturelle Kompetenz – eine ganzheitliche Perspektive*. Polylog 36, S. 23-38. http://www.polylog.net/fileadmin/docs/polylog/36_thema_Bolten.pdf.
15. Boteva-Richter, B.; Schirilla, N. (2016). *Einleitung. Interkulturelle Kompetenz*. Polylog 36, S. 2-4. http://www.polylog.net/fileadmin/docs/polylog/36_einleitung.pdf.
16. Ehlers, U. D. (2020). *Future Skills, Zukunft der Hochschulbildung – Future Higher Education*. https://doi.org/10.1007/978-3-658-29297-3_5
15. Interkulturelle Kompetenz – Schlüsselkompetenz des 21. Jahrhunderts? Thesenpapier der Bertelsmann Stiftung auf Basis der Interkulturellen-Kompetenz-Modelle von Dr. Darla K. Deardorff. [bertelsmann_intkomp.pdf](http://www.bertelsmann-intkomp.pdf) ([jugendpolitikeneuropa.de](http://www.jugendpolitikeneuropa.de))

16. Hall, E. T. (1976). *Die Sprache des Raumes*. Düsseldorf: Schwann. 190 S.
17. Hofstede G. *Lokales Denken, globales Handeln. Kulturen, Zusammenarbeit und Management* / G. Hofstede. – München: C. H. Beck, 1997. – 420 S.
18. Interkulturelle Kompetenz – Schlüsselkompetenz des 21. Jahrhunderts? Thesenpapier der Bertelsmann Stiftung auf Basis der Interkulturellen-Kompetenz-Modelle von Dr. Darla K. Deardorff. [bertelsmann_intkomp.pdf \(jugendpolitikineuropa.de\)](http://bertelsmann_intkomp.pdf(jugendpolitikineuropa.de))
19. Knapp-Potthoff A. (1997). *Interkulturelle Kommunikationsfähigkeit als Lernziel* / A. Knapp-Potthoff, M. Liedke *Aspekte interkultureller Kommunikationsfähigkeit*. München: Iudicium Verlag. S. 181–206.
20. Kolbina, T.V. (2019). Formation of students' communicative competence in universities of Ukraine: Cross-cultural aspect // Oleksenko, O.O., Tsykina, D.S., Yevdokimova-Lysohor, L.A. *Espacios*. <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85073687402&origin=resultslist>
21. Kolbina, Tetiana. (2022). Theoretische und methodische Ansätze zur Kompetenzvermittlung im Rahmen der Informationsförderung / Kolbina, Tetiana; Oleksenko, Olena // International Guest's Working Paper Series at the Faculty of Applied Social Sciences; 2/2022. Hochschule RheinMain. <https://hlbrm.pur.hebis.de/xmlui/handle/123456789/82>
22. Thomas, A. (2006). *Interkulturelle Handlungskompetenz – Schlüsselkompetenz für die moderne Arbeitswelt*. *Arbeit*, 15(2), S. 114-125.

Статтю надіслано до редколегії 02.03.2026 р.

Статтю рекомендовано до друку 16.03.2026 р.